

Her Sanat Eseri Döneminin Modernidir

Selim SAĞLAM¹

¹ Müzehhip, İstanbul, Türkiye, selimsaglam@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-6744-6064>

Makale Bilgileri

ÖZ

Makale Geçmişi

Geliş: 21.10.2023

Kabul: 18.12.2023

Yayın: 31.12.2023

Anahtar Kelimeler:

Gelenek,

Gelecek,

Tezhip,

Yenilik,

Klasik.

Gelenek kavramı günümüz bakış açısıyla değerlendirildiğinde, geçmişten bugüne ulaşmış tüm kültürü sanatı ve eserleri kavramaktadır. Yenilik ise, şu andan sonra olacak tüm değişimler, kültürel etkiler ve olacak olan olaylar şeklinde değerlendirilebilir. Modern kavramı ise, geleneğe sırtını dönmemiş ve günümüzde üretilmiş eserler için kullanılan bir terimdir. Bu bağlamda değerlendirdiğimizde modern ve çağdaş olan, geçmişten gelen kavramları, sistemleri ve tarzları taşımak durumundadır. Dünya genelinde oluşan tüm sanatlardaki yeni tarzlar, önceki tarzların adeta kucağında doğar ama doğduğu andan itibaren onunla savaşmaya başlar ve onu itibarsızlaştırarak yerini almak gibi bir metot izler. Bu sebeple yenilik adı altında yapılan çağdaşlaşma adımları zamanla asıl tarzların yerini almaya başlar. Zamanla onlar da tarzlar arasındaki geçişi sağlar ve klasik olur. Yaşadığımız zaman diliminde, kültür ve sanatımızın kökleri, geçmişle bağını ne ölçüde kopartıyorsa, o ölçüde kimliğimizi yitirme tehlikesiyle yüz yüze demektir. Böyle bir durumda ise, sanatımızın ne hayatıyetini sürdürebilme ne de yeni değerler üretebilme gücü kalır. Bu da bozulmanın, gerilemenin ve yok oluşun işaretidir. Makalemizde de bu noktaya değinen görüşlerimiz ve eleştirilerimiz bulunmaktadır.

Every Work of Art is Modern for its Period

Article Info

ABSTRACT

Article History

Received: 21.10.2023

Accepted: 18.12.2023

Published: 31.12.2023

Keywords:

Traditional,

Future,

Illumination,

Innovation,

Classic.

When the concept of tradition is evaluated from our point of view, it comprehends all the cultural arts and works that have reached the present from the past. Innovation, on the other hand, can be evaluated as all the changes, cultural effects and events that will happen from now on. The modern concept, on the other hand, is a term used for works that have not turned their back on tradition and are produced today. When we evaluate it in this context, what is modern and contemporary must be concepts, systems and styles from the past. New styles in all the arts that are formed around the world are born in the lap of previous styles, but from the moment they are born, they start to fight it and follow a method of discrediting it and taking its place. For this reason, the modernization marches structured under the name of innovation begin to replace the original styles. Times allow their styles to blend together and it becomes a classic. To the extent that the roots of our culture and art break their ties with the past in the time period we live in, we face the risk of not losing our long existence. In such a situation, the power of our art to survive and produce new values continues. This is a sign of decay, regression and extinction. In our article, we have our opinions and criticisms on this point.

Atıf/Citation: Sağlam, S. (2023). Her sanat eseri döneminin modernidir. *Nigarhane Dergisi*, 3(1), 54-61. <https://doi.org/10.54496/Nigarhane.2023.15>

"This article is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) (CC BY-NC 4.0)"

GİRİŞ

Çağdaş sanat kavramı, gelenek ve yenilik arasındaki bu karşılıklı etkileşimden daha doğrusu çatışmadan doğar. Bu açıdan baktığımızda, modernizmin, en temel sorunlarından birisinin gelenek olduğunu söylemek kolaydır. Bununla birlikte modernin geleneği tümden yok saydığını düşünmek de yanlış olacaktır. Tam tersine başlatılan yenilik sürecinde, geleneksel değerlerin bir şekilde aşılıp bir sonraki aşamaya geçmek çabasıyla verilen bir mücadeledir şeklinde, daha naif bir izah bile yapılabilir. Bu bağlamda modern, geleneksel olana sırtını dönmemiş, onunla derin ve çok kapsamlı bir ilişkiye girmiştir. Kısaca sanat kavramı ve her sanat eseri kendi döneminde moderndir fakat ilerleyen zamanda, kendi gerisinde kalan eski kalıpları teknikleri tarzları ve sistemi olduğu haliyle sürdürüp geleceğe yönelik hiçbir heyecan ve canlılık taşıyorsa ve bir çabası da yoksa asla çağdaşlık iddiasında bulunamaz.(Turani, 2010, s. 310)

Bilindiği üzere, hiçbir şey birdenbire ortaya çıkmaz. Yeni olanda, zamanla, yavaş yavaş küçük eklentilerle büyür, değişir, gelişir ve olgunlaşır. Kitleleri peşinden sürükleyebilmek ve değişimin başlangıcını verebilmek için bu süreye ihtiyacı vardır. Dolayısıyla, gelenek ve yenilik karşı karşıya algılandıkları da aslında sürekli yanadırlar. Zira insan geleneğin hiç olmadığı yerde tamamen sıfırdan başlamak zorundadır ki bu düşüncenin izahı bile çok zordur. Oysa insanın anını yaşarken geçmişin yanı başında durduğunu görerek, gözlerini geleceğe dikmesi ve buna uygun hareket etmesi kadar yaratıcı bir hal yoktur.(Hobsbawn, 2006, s. 128)

Sanat kavramında, yeniliğin ne olduğunu tam ve doğru olarak anlayabilmemiz için sanatsal gelişme ile toplumsal gelişme arasındaki ilişkiyi doğru değerlendirmemiz gerekir(Kuban, 1974, s. 2). Zira sanatsal gelişmenin olduğu kadar, toplumsal gelişmenin de en önemli anahtarı, eski ile yeni arasındaki ilişkinin gerginleşmesinden hâsıl olan değişim kavramı her an, hayatın her evresinde çok dinamiktir ve sürekli algıları değiştirerek yol almaya çalışır(Turani, 2010, s. 240).

Dünya üzerinde, hangi zaman dilimi olursa olsun, güçlü olanın hâkim olacağı gerçeğini gözardı etmezsek, bu durumu daha kolay kavrayabiliriz. Zira kendi tarihimizde de durum aynıdır. Tüm imparatorluk devletlerinde olduğu gibi Osmanlı'da, güçlü olduğu yüzyıllar içinde, kültürünü daha kolay kabul ettirip, kuvvetlenmiştir(Uluç & Sakar, 2006, s. 271). Fakat şartların değişmesiyle, yaşanan güç kaybı neticesinde kendi medeniyetini sorgulamaya başlayan batıcı aydın kesim, tek çarenin, Batı medeniyetiyle bütünleşme olduğu kanaatiyle hareket etmiştir. Zira o dönemde batının çok hızlı gelişerek, sanayi toplumuna geçişi, bizi de askeri ve eğitim alanlarında yenilik yapmaya mecbur bırakmış, Avrupa'nın bilim ve teknolojisinden faydalanma cihetine gidilmiştir ama bu önü alınamaz hızlı bir dönüşümün de başlangıcı olmuştur(Demiriz, 1986, s. 36). Çünkü Avrupa'dan sadece teknoloji alınmak istense bile, toplumsal yaşam farklılıkları, teknolojiden önce sınırlarımızdan içeri nüfuz etmiş, zamanla Batılı kültüre ve Avrupa'da ki sanatsal gelişmelere duyarsız kalınamamıştır. Aslında geleneksel Osmanlı toplumunu, eski kültürel yapısından yeni bir kültürel yapıya taşımak için sanatın kullanılmasının gerekliliği adeta bir araç olarak sunulmuş ve bu sayede modernleşme hareketleri kendisine daha kolay bir hareket zemini oluşturmuştur. Bu yıllarda Avrupa'ya öykünen pek çok isim sahibi sanatçı, özellikle batının resim sanatından(Binark, 1978, s. 275) etkilenerek eserlerini o tarzda vermeye çok özen göstermişlerdir.

Artık Batılılaşma faaliyetleri tüm yaşam alanlarına çok çabuk yayılırken. Avrupa'ya gönderilen elçilik mensupları, askerler, fikir ve sanat insanları, batıya ait kurumların yanı sıra, toplumsal olgular ve farklı sosyal değerleri de, Osmanlı topraklarına getirerek taşları adeta yerinden oynatmak hususunda ciddi rol oynamışlardır(Atasoy, 2005, s. 53). Bunun sonucu olarak da, Avrupa'nın kültürel ve sanatsal formlarını benimseyen batıcı aydın kesimle, geleneksel yaşam biçimini sürdüren halk arasında, çok ciddi bir değer çatışması yaşanmaya başlanmıştır.

Oysa batı hiçbir zaman geçmişini reddederek ya da geleneklerinden vazgeçerek çağdaşlığı seçmemiştir. Gelenek ve modernlik onlarda, çatışma içinde olmaktan ziyade, birbirini güçlendiren, birbirlerinin varoluşuna önemli katkılar sunan bir yapılanma haline dönüşmüştür. Kısacası, geleneksel ve modern arasındaki ilişki, bizde vücut bulduğu haliyle, yani iki başlı bir oluşumdan ziyade, el ele vermiş ve

birbirini destekleyen bir ilişki biçiminin tezahürü olmuştur(Tansuğ, 1997, s. 103).

Hep tekrarladığımız üzere, yeni tarzlar, önceki tarzların adeta kucağında doğar ama doğduğu andan itibaren onunla savaşılmaya başlar ve onu itibarsızlaştırarak yerini almak gibi bir metot izler. Yukarıda değindiğimiz üzere, tarih bunun örnekleriyle doludur. Sanatta yeniliğin gerçekleşebilmesi için Yeni'nin Eski'yi değiştirmesi, dolayısıyla, Eski'den hem biçim, hem de içerik olarak farklı olması gerekir. Ancak bu ikisinin birlikte dönüşüme uğratılması, ileriye doğru değiştirilmesi sanatta gerçek yeniliğe yol açar. Zira gelenek, sadece tarihte olup bitmiş, geçmişe ait bir olgudan ziyade, yaşamakta olduğumuz şimdiki, geleceğe aktaran tarihsel bir sürecin yaşanmış bir parçasıdır(Kahraman, 1993, s. 75).

Tarihte kurulmuş olan her bir medeniyet bir önceki çağı devam ettirirken bulduğuyla yetinmemiş, daha ileri bir kültür-sanat hedefiyle kendi zaman dilimlerine adlarını yazdırmışlardır. Tabii toplumsal gelişmelerde olduğu gibi sanatsal gelişmelerde de yalnız ilerlemeler değil zaman zaman, savaşlar, doğal afetler vb. gibi olaylar neticesinde, gerilemelerde görülmüştür şüphesiz. Yine de hiçbir şey insanın ruhundan taşan yaratma gücünün, denenmemişi deneme potansiyelinin, farklı olmak arzusunun, önünde duramamıştır. Bu geçmişte de böyleydi, gelecekte de hep böyle olacaktır. Bu anlamda gelişime ve etkileşime kapalı katı bir gelenekçilik veya geçmişin birikimini göz ardı eden sığ ve cılız bir yenilik, sanatın önündeki en büyük engeldir demek doğru bir tespittir. Yine Osmanlı'dan örnekleme yaparsak, geleneksel yapıda ısrarcı olmak, hızla değişen zamana ayak uyduramayan Osmanlı'yı tarihin dışına iterken, binlerce yıllık geleneği reddederek, yüzünü sadece Batı'ya çeviren modernist cumhuriyetçilerinde yaklaşımları, toplumu köksüz ve kişiliksiz hale getirmiştir. Nasıl ki, değişim yerine mevcudu muhafaza etme çabası, toplumsal ve sanatsal gelişimi engellemiş ise, kendine sunulan Batılı değerleri kayıtsız şartsız kabullenerek peşinden gitme eylemi de çok ciddi bir çözülmeye yol açmıştır. Batılılaşma olgusuyla birlikte, içi doldurulamayan, Batı kopyası tarzlar sanat yaşamımızda hâlâ geçer akçedir.

GELENEKSEL SANATLARIMIZIN MODERN DÜNYADAKİ YERİ

Tam iki yüzyıl boyunca sürdürülen ve uzlaşamayan gelenekçi ve çağdaş kamplaşmasının, bugünde bir tarafında modern sanat adı altında, plastik sanatların hemen her branşında yer alan sanatçıların geleneksel karşı olan katı tutumları, diğer tarafta ise geleneksel sanatlarla uğraşanların hem birbirleriyle hem de gelenekselin dışında üretim yapan sanatçılara karşı olan bakış açıları durmaktadır. Aslında, modern sanatla uğraşan kişilerin, geleneksel sanatlarla uğraşan bireylere karşı takınmış oldukları önyargılı ve kabullenmez tavırları sanırım, en başta gelen problemlerdendir. Zira modernistler tarafından gelenek, geçmişle ve geçmişe ait tüm değerlerle eşitlenerek, bugünü yaşamak ve geleceği inşa etmek yolunda ivedilikle kurtulunması gereken bir engel olarak değerlendirildiğinden, sanatlarımızın geniş kuşaklar tarafından da tam olarak algılanmasının ve yorumlanmasının da önünde çözümlenemeyen bir sorun olarak durmaktadır. Ne yazık ki, naif, süslemeci, tekrarcı ve hatta basma kalıpcı olarak niteledikleri geleneksel sanatlarla ilgili katı düşüncelerini, toplum yaşamının genelinde de uygulamak istemektedirler. Oysa zaten toplum çağa ayak uydurarak kendi yaşam tarzı ve alışkanlıklarını değiştirmekte, kendi iç dinamikleriyle çağdaş akış içinde yaşamını sürdürmektedir. Her şey olması gerektiği gibi ilerlemektedir, ayrıca bir zorlamaya ihtiyaç yoktur(Hollinsworth, 2009, s. 56).

Fakat vurgulamamız gereken bir hususta, biz geleneksel sanatçıların, kendimizi iyi ifade edemediğimizi kabullenmek olmalıdır. Ne yazık ki, daha sanatlarımızın adında bile anlamadığımız bir noktada olmak acıdır. "Geleneksel Sanatlar, Gelenekli Sanatlar, Kitap Sanatları, Klasik Sanatlar, Türk El Sanatları, Geleneksel Türk İslam Sanatları, Klasik Türk Sanatları vb." Bu isimlere en az on adet daha ekleme yapmak mümkündür. Hal böyle olunca, kullanılan motif ve form isimlerinde de bir fikir birliği oluşturulamamıştır ve ne yazık ki bu vebal hepimizindir. Vebal diyorum zira tüm bu anlamadığımız bu kelimeler ve kavramlar uğruna, geleneksel sanatlarımızın anlamını ve felsefesini feda ettiğimizi düşünüyorum(Birol, 1997, s. 65).

Bu gidişata paralel olarak, geleneksel sanatlarımız modern dünyanın önünde hep gerici konumunda bırakılmakla karşı karşıyadır. Ve bunun böyle algılanmasında bizlerin kendi aramızda, farklı algı ve üretim

çabalarına karşı gösterdiğimiz katı muhafazakâr tutum sanırım en önemli etkidir. Zira kendi aramızda meydana gelen anlamsız çatışmalarda, oklar kaçınılmaz olarak yine kendimize dönmektedir. Oysa hem bu çağı yaşayıp hem de geçmişten feyz alarak geleneksel sanatlarımızda yepyeni kapılar açmak hiç de zor değildir. Ama anlaşıldığı üzere, çağdaşlarla, gelenekçiler arasında en büyük anlaşmazlık, gelenek kavramının yorumlanması etrafında dönmektedir. Geleneğin sürekliliği ifade ettiği gerçeği çoğu modernist için ciddiye alınmaması gereken bir bakış açısıdır(Tansuğ, 1997, s. 35).

Eğer yeniliği dışlayan bir gelenekçilik ve geleneği dışlayan bir yenilikçilik doğru ve mümkün değilse çözümü nerede aramalıyız. Çözüm “gelenekli yenilikçiliktir.” Bu bana ait bir tabir değildir, ama geleneğin varlığını, modernin içerisinde başka bir formda devam ettirmesinin gerekliliğini çok güzel izah eden bir sözdür. Zaten hepimizin farkında olduğu gibi, asıl mesele gelenekçilik ve yenilikçilik arasındaki mücadeleden ziyade, gelenekli yenilikçilik ile geleneksiz yenilikçilik arasındaki gerginliktir.

Yaşadığımız zaman diliminde, kültür ve sanatımızın kökleri, geçmişle bağı ne ölçüde kopartıyorsa, o ölçüde kimliğimizi yitirme tehlikesiyle yüz yüzeyiz demektir. Böyle bir durumda ise, sanatımızın ne hayatiyetini sürdürebilme ne de yeni değerler üretebilme gücü kalır. Bu da bozulmanın, gerilemenin ve yok oluşun işaretidir. Şayet bizi biz yapan, sahip olduğumuz kendi değerlerimizi sanatımıza yansıtamiyorsak, bunun yerini, bize tamamen yabancı değerler almışsa, artık sanatımızda olumsuzluklar başlamış demektir. Bu tehlikeden uzak durabilmek ise sanatımızın önünü açmak, durağanlıktan kurtarmakla, özünden taviz vermeden yeni yorumlara kapı aralamakla gerçekleşir. Galiba gelenekçilerde, çağdaşlarda, sanatın sadece biçimle sınırlı bir kavram olmadığını anlar ve bunun yanında o biçimi meydana getiren tarihsel ve kültürel tesirin, meselenin esas kaynağını oluşturduğunu kabullenirlerse ilerleme yolu kendiliğinden açılacaktır.

Bilindiği gibi, İslam sanatları sahip oldukları tasavvufi değerlerinde etkisiyle somut gerçeklikten sıyrılıp soyut bir anlatım tarzı geliştirmişlerdir. Kısaca, gözün gördüğü her şeyi olduğu gibi değil görmek istedikleri gibi anlatma biçimini tercih etmişlerdir. Bunun sonucu olarak ta, nesnelere stilize ederek, yalınlaştırarak, üslublaştırarak kullanmak bir ifade biçimine dönüşmüştür. Demek ki, batılı sanatçıların, dünyayı gördükleri gibi temsil etmeyi bırakmalarıyla temellerini attıkları modernlik hareketi aslında, bizim için çok da aykırı bir duruş değildir. Bu batıda 19. yüzyıl itibarıyla ancak gerçekleşebilmiştir. Oysa geleneksel sanatlarımız yapısı itibarıyla bu görüşe çok önceden sahip olduğundan, modern sanatın ruhuyla zaten örtüşmektedir.

Kısaca, İslam sanatçılarının gözlemci olduklarını söyleyebiliriz ama asla kopyacı olmadıklarını biliriz. İslam’ın, bir inanç biçimi olduğu kadar bir yaşama biçimi olması sebebiyle de, İslam Sanatının dinî boyutunun yanı sıra seküler bir boyutu olduğunu farkındayız. Bu yüzden İslam toplumlarının ürettiği din dışı eserlerinde, İslam sanatı olarak değerlendirilmesi doğru bir bakış açısı olacaktır. Çünkü İslam sanatı sadece bir inancı kuru kuruya yansıtmaz, aynı zamanda dünyaya dair bir algılama ve görme ve yaşama biçimidir. Bu sebeple modern dünya sanatı içinde kendisine yer bulabilmesi, sanıldığı kadar da zor bir eylem değildir.

Çağdaşlaşmanın gereği, yaşanan çağa ait olmak düşüncesi, bu çağa ait birikimler ve değerlerle bir üretimde bulunmak demektir. Şayet, geleneksel sanatlarımız sahip olduğu güçlü mayasını koruyarak kendini geliştirebilirse, bu çağa ait yepyeni şeyleri söyleyebilme potansiyeline sahiptir. Şüphesiz her dönemin kendi tavrı, kendi bakışı, duruşu en önemlisi algısı vardır. Dünya sürekli bir değişim içerisindeyken, sanatın bir noktada durması zaten düşünülemez. Zira sanat dediğimiz kavram her an insanların ruhlarında canlılığını sürdürmektedir. Elbette, 16.yy da kalmamız ve bunu tek referans olarak kabullenmemiz mümkün değildir “Söylenecek olan söylenmiş, bize düşen onları tekrar etmektir “mantığı ile kendimizi kopyacı birer zanaatkâr durumuna düşürmüş ve hedefimizden koparmış oluruz. Zira geleneğe bağlılık onunla birlikte zincire vurulmaktan ziyade zincirin bir halkası olma bilincine varmak olmalıdır.

Kanaatim odur ki, geleneksel sanatta mutlaka sahip çıkılması gereken şey kurallardan ziyade, sahip olduğu ve asırlar boyunca bıkmadan usanmadan içinde taşıyarak günümüze getirip, ellerimize bıraktığı

değerlerdir. Bu değerler, o sanata milli bir kimlik kazandıran, manayı yükleyen, yüzyılların terazisinde tartılıp gelen, üsluptur, estetikdir. Bu paha biçilmez değerler bütününe hassasiyetle sarılırsak, gelenek sadece dün değil bugün de yaşayacaktır.(Bozkurt, 2012, s. 256).

Şu hâlde, geleneksel sanatlarımızın günümüzde en önemli açmazının yenilenme ihtiyacı olduğu açıktır. Ne yazık ki, bugün yeni diye yapılan eserler geçmiş dönemlerin, ekollerin, üslupların tekrarı veya onların birleştirilmesinden oluşmaktadır. Geleneksel sanatın herhangi bir alanında yeni yapılan örnekler incelendiğinde, çoğunlukla geleneğin dejenere edilmesi korkusu ya da yanlış yorumlanması endişesi ile tekrarları aşamadığı görülmektedir. Bu kısmen haklı bir korku olsa da sanatçıya düşen bu korkuyu kendi yaratıcı dinamikleriyle aşmak, sanatında ileriye ve farklılığa yönelik çalışmalarını cesurca yapmaktır. Sanatçı dün, bugün de bir birey olarak belli bir dönemde ve belli bir toplumda yaşar. O toplumun koşulları ve o dönemin atmosferi sanatçıyı da doğal olarak etkisi altına alır. Aziz Doğanay'ın ifadesiyle "Esasında insanlar yaşamadığı geçmiş zamanların duygu ve düşünceleriyle, geçmiş zamanın güzelliklerini ortaya koyacak eserler üretilmezler. Bugünün duygularıyla ancak modern çağın beğenisine veya uygun eserler üretilebilir" cümlesi tam da anlatmak istediklerimizin karşılığıdır.

Ama geleneksel sanatlarımızda yenilik yapmak sanıldığı kadar zor olmasa da "yenilik yapayım" diyerek yenilik yapmak zordur, hatta mümkün değildir. Bu aslında meşakkatli bir süreçtir zira ciddi bir birikim, ustalık ve olgunluk gerektirir. Sanatçı mutlaka sanatının çilesini çekmeli, o sancılı geçişi yaşamalıdır. Hele Çağdaş sanatı anlatırken," Postmodern Sanat, Karşı Sanat, Dijital Sanat, Siber Sanat gibi daha pek çok adlandırmaların yapıldığı bir dönemde yeni sanatsal kodlar oluşturmak bunu da gelenekle el ele götürmek gerçekten çok yaratıcı bir çaba neticesinde gerçekleşecek özel bir durumdur.(Yılmaz, 2006, s. 368).

ÇÖZÜM NASIL OLMALIDIR

Birazda çözümler üzerinde durursak, sanatlarımızda bir ilerleme bir yenilik yakalayabilmek için mutlaka eğitim süreçlerini geliştirmemiz lazımdır. Müzelerimizde gün yüzüne çıkmamış çok sayıda eserlerin basımlarının mutlaka yapılması ve dijitallerine ulaşımın kolaylaştırılması şarttır. Sanat taliplisi kendi kültürünün daha önceki üretimlerini kolayca görebilirse, nasıl bir yol izlediğinde yenilik yapabileceğini de daha rahat değerlendirebilir. Bir yenilik ortaya koyduğu çalışmaların, bu değerlendirmeye alınıp alınmayacağını veya bunun daha önce yapıp yapılmadığını da anlayabilir. Önemli başka bir eksiklikte, modern ya da çağdaş sanat diye tabir ettiğimiz günümüz batı sanatında her ay yeni kitaplar ve süreli yayınlar çıkmasına rağmen geleneksel sanatlarla ilgili olan yayınların azlığıdır. Özellikle günümüz telefon ve tablet bağımlısı gençliğinin, kitaptan okuyarak araştırma alışkanlığı ve pratiği kazanmaları açısından, daha çok yayına ihtiyaç olduğu aşikârdır.

Tanzimat'la başlayan ve cumhuriyetle büyük bir ağırlık kazanan reddi miras anlayışı, ne yazık ki, bize çok vakit kaybettirmiştir. Yirminci yüzyılın ilk çeyreğinde, radyolarda Türk müziği çalınması yasaklanırken, Klasik Türk Müziği konservatuarlarının önü tamamen kapatılmıştır. O dönemlerde sadece batı sanatlarının akademiye layık görülmesinin yanı sıra, 20.yüzyıl da geleneksel sanatları akademiye kabul ettirebilmek için bizlerin hocaları büyük mücadeleler vermişlerdir. Kısaca, yeni Türkiye'de, gelenekselin modernin altında ezilmesine ne yazık ki göz yumulmuştur. Böylelikle, geleneksel sanatlarımız bu izlenen kültür politikalarıyla çok büyük darbe almış adeta yok olmaya mahkûm bırakılmıştır. Batının gerek kültürel gerekse sanatsal olarak bizden çok çok ileri olduğu anlayışı, kendi özümüze karşı bir savaşa dönüşmüş ve bunun sonucu, batı karşısında kapıldığımız aşağılık kompleksine everilerek, kültürel anlamda batıya topyekûn bir teslim oluşa kadar uzanmıştır ve adeta sanatsal kodlarımız bir bir eriyerek, yok olmaya mahkûm edilmiştir.

Bütün olumsuzluklar neticesinde sanatlarımızın bugüne gelebilmesi kolay olmamıştır Başta Prof. Dr. Süheyl Ünver gibi hocalarımız olmak üzere bir gurup Türk İslam Sanatı aşığı insanın, üstün çabaları sonucu, geleneksel sanatlarımız yirminci yüzyılın son çeyreğinde, klasik temeller üzerinde yeniden ayağa kaldırılarak, tabiri caizse yok oluşun eşliğinden döndürülmüştür. Sevindirici olan, onların sayesinde bugün

Klasîği yaşatmak konusunda bir endişeden ziyade, sanatlarımızı nasıl daha ileri götürebiliriz konuşuyor olmamız, bizler için çok sevindirici bir durumdur. Allah hepsinden razı olsun.

SONUÇ

Bugün toplumumuzda gelişen sanat bilinciyle doğru orantılı olarak nitelikli sanat eserlerin de bir artıştan söz edilebilir diye düşünüyorum. Şu bir gerçek ki, sanatçı ilgi ve teşvik gördükçe yenilik arayışlarına cesaretle devam edebilecektir. Zira sanatçı hayatını sanatıyla kazandığına göre, üretiminde bulunduğu yenilikçi eserleri, toplumda alıcı konumunda bulunanlar tarafından bir talep görmezse, daha kolay alıcı bulan hazır kalıplara, yani geleneksel olana daha ağırlık verecek veya tamamen ucuz, basit ve kalitesiz olana yönelecektir ki bu da sadece yozlaşmayı getirecektir.

Yeni tarzlar, biçimler, malzemeler denemek, katı gelenekçiler tarafından dejenerasyon olarak yorumlanmamalı, kalıcı olanın hangisi olacağı tarihe bırakılmalıdır. Zaten kabuğunu kırmak zamanı gelmiş ise bunu önlemeye çalışmak beyhude bir çabadır. Zira sanatçı kumaşı taşıyan kişiler, her zaman ve her koşulda kendini ifade edecek bir yolu nasılsa bulacaktır.

Biliyoruz ki, İslam Sanatı ilahi vahyin ilhamıyla güzellik ve estetik(Ayvazoğlu, 1989, s. 983) arayışı üzerine bina edilmiştir ve sanatlarımızda güzellik kavramı, zaten ilahi bir sıfattır. Bu iki kavram, adeta birbirinin içinde erimiş, yok olmuştur. Bu sebeple geleneksel sanatlarımız hayal gücümüzü harekete geçirir zira görünenin arkasındaki hakikati, bize dolaylı olarak anlatırken düşünce sınırlarımızı da zorlar. Ama 20.yüzyıla geldiğimizde, modern sanat güzeli aramak yerine algı ve görme biçimlerini değiştirme yolunu seçtiğinden, merkeze insanı oturtarak, daha agresif ve rahatsız edici olmaktan hiç rahatsızlık duymamıştır. Oysa geleneksel sanatlarımız güzeli aramaktan hiç ama hiç vazgeçmemiştir. Bu sebeple, yeni arayışlara asla kapalı olmayan klasik sanatlarımızın geleneğini de muhafaza edeceğinden hiç şüphemiz yoktur. Çünkü bu gelenek zaten bizi vahyin dünyasına götüren bir güzellik köprüdür.

Yinelersek, gelenek ve modern arasındaki ilişki, bir çatışma ve birbirini dışlama ilişkisinden ziyade, tam tersi olarak, yenilik arayışı hiç bitmeyen insanın kendinden sonraki çağlara izini bırakabilmek adına sosuz bir arayıştır ve hayatta olduğu müddetçe de bu arayış sürecektir. İnsan bu hayatı, öğrenmek ve anlamak için yaşar, işte bir sanatçının da en güçlü motivasyon duygusu budur. Hiçbir gerçek sanatçı hazırda bulduğunu tekrarlayarak yaşamak istemez, benimsemez. Şu halde, ortaya çıkan sanat eseri hem çağının gerçekliğini barındırmalı, hem de geçmişin birikimini heybesinde taşıdığını hissettirebilmelidir.

Anlaşıyor ki, bir taraftan geleneksel sanatların yaşatılmasının sadece geçmiş dönemlerin iyi bilinip tekrar edilmesi ile sağlanabileceğini savunan anlayış ile geçmişe ait olanların o dönemde kalması gerektiğini söyleyenlerin arasındaki çatışma insanlık var oldukça bitmeden devam edecek. Zira sadece tarihsel, kültürel ve sanatsal açıdan değil tüm bunların şekillenmesinde temel taşları oluşturan felsefi açıdan baktığımızda da aynı yaklaşımların daha sert bir şekilde seyrettiğini görürüz. Batılı veya bizdeki batıcı felsefecilerin yaklaşımı gelenekselden tamamen vazgeçmedikçe modern dünya da yer almamızın mümkün olmadığı doğrultusunda birleşirken, İslami felsefenin bunun tam tersini savunması yukarıdaki yaklaşımımızı haklı çıkarmaktadır. İyi-kötü; doğru-yanlış şeklinde zıttıyla var olan ve anlamımızı bu yolla kolaylaştıran tüm kavramlar gibi, eskinin değerini anlamak, yeninin yok edilemeyeceğini sindirebilmek için bu zıtlığa ihtiyacımız vardır. Şu halde kabullenmemiz gereken, geleneksel-çağdaş tartışmasının her dönemde hız kesmeden devam edeceği ama bu kavga sonlanırsa bizim heyecan dürtümüzün de söneceği yerini pasif bir çabaya bırakacağı gerçeği olmalıdır.

Geleneksel felsefenin tersine, modernizmin en önemli dayanağı akılcılık yani rasyonalizmdir. Bilim, teoloji, felsefe, sanat, vd. alanları ayırıştırarak pek çok uzmanlık alanının ortaya çıkmasına olanak sağlamıştır. Modernizmde tek bir gerçeklik vardır: Her sorunun cevabını bize kolaylıkla vereceğine inandığımız “bilim”. Böylelikle, aklımız sayesinde her sorunun cevabının bulunacağı ve merak edilen her türlü gerçeğe kolaylıkla ulaşılabileceği tezi hâkimdir. Şayet, adalet, ahlak, sanat gibi kavramlar evrensel bir kurallar bütününe oturtulursa, dünyanın neresinde yaşanırsa yaşansın insanlar bu kurallara göre davranarak

evrensel ve tek tip bir dil konuşabileceklerdi. Ama akabinde ortaya atılan ” Post Modernizm” modern düşünce yapısının ve kültürünün bir sonraki versiyonu gibi algılsa bile, modernin kurallarının yadsınabilirliği, değiştirilebilirliği üzerine çok şey söyleyerek insan arayışının sonu olmadığını ispatlamıştır. Dolayısı ile bilimin kesin gerçekliğinden, 2 kere 2’nin 4 etmediği alan olan “Kuantuma” kadar gelen insanoğlu, Kuantum bulgularıyla, sanatı da izaha başlamıştır.

Sonuç olarak kendi sanat branşımız tezhipteki yenilik anlayışımıza gelmek istiyorum. Metot olarak izlediğimiz yolun, klasik sanatlarımız dâhilinde, yenilik arayışını sürdüren sanatçı arkadaşlarımızdan farklı bir yol aldığını düşünüyorum. Klasik temel ve kaideler üzerinde yükselerek bu kuralları bozmadan, formlarda ve motiflerde biçim olarak farklı uygulamalar arayışları, izlenmesi gereken yoldur. Zaten, klasik temel hepimizin olmazsa olmazımızdır. Aslında bugün klasik temeli yok sayan ve kabullenmek istemeyen bir görüş de hâkim değildir. Bütün sanatçı arkadaşlarımız, klasik temeli ve kuralları önceleyen bir yol takip etmektedirler.

Bu arayışlar esnasında, bazen de arka planda kalmış, güncelliği zayıflamış gibi görünen bir unsuru öne çıkararak, ona farklı bir biçimde yaklaşarak yakalanan tasarımlar modern yaklaşımlara bir örnek oluşturabilir. Bizim münhanilerden esinlenerek oluşturduğumuz “Aşkın Huzurunda” koleksiyonu bu çalışmalara iyi bir örnek teşkil etmektedir. Münhaniler bilindiği üzer Selçuklu dönemine damgasını vurmuş(Arseven, 1975, s. 416) ve on beşinci yüzyılda yok olmaya yüz tutmuş bir motif olsa bile, helezonu andıran yuvarlak hatları sanki tüm klasik motiflerin menşeyini oluşturuyor duygusunu uyandırmaktadır. Böylesine ifade zenginliği olan ve tasarıma yatkınlık özelliği taşıyan bu motif yok saymak mümkün değildir.

Madem, eskinin aynısını sürekli uygulamak sadece taklit olarak kalıyorsa, bir yaprağın, bir hatanın veya bir formun sadece tek bir ifadesinden hareketle, öğretirken de, icra ederken de, milim sapmadan ve katı ısrarcılıkla uygulamak bu sanatlar için bir kazanç mı yoksa kayıp mıdır, tartışılmalıdır.

Bu yenilikçi tasarımlar, şayet yaratıcı bir ruh taşıyorsanız ve kendinizi de çok donanımlı bir hale getirmişseniz bir anda, beklenmedik bir şekilde çıkabileceği gibi, zamana yayılarak gelişip olgunlaşan örnekler şeklinde de zuhur edebilir. Bu çalışmalara, şayet bir dinlenme veya demlenme süresi tanırsak, tekrar başına döndüğünüzde bambaşka ilhamlarla da kaldığımız yerden devam edebiliriz. Anlaşıldığı üzere bu süreç kolay olmasa da, mutlu eden, heyecan veren kimi zamanda bitmesini istemediğimiz bir süreçtir.

Aslında, sanat ve sanatçı ilişkisinin kolayca anlatılıp kelimelere dökülebilecek bir durumdan ziyade hep değişim gösteren bir hâl olduğu, bu yüzden sanatın ve sanatçının çok özel bir yerde durduğunu farkındayız. İlham denen esinin içimizden taşarak, mana dünyamızı elle tutulur, gözle görülür hale getirmesi, izleyenleri de heyecana sürükleyip, adeta bambaşka âlemlere götürür.

Dikkat çekeceğimiz bir başka hususta, bugün klasik olarak adlandırdığımız her sanat eseri döneminde doğaldır ki bir klasik olarak algılanmamıştır. Klasik olarak adlandırdığımız eserler yüzlerce yıllık bir kolektif beğeni süzgecinden geçerek günümüze ulaşmış, ortak bir beğeni ve kabul görmüştür. Ama elbette, aynı dönemde üretilip te yine kolektif beğenin süzgeçlerine takılarak aynı itibarı görmemiş sayısız eser mevcuttur.

Son cümle olarak bir tespitte bulunabiliriz: Gelenek binlerce yılın birikimini barındırırken, modernite en fazla birkaç yüzyılın ürünüdür.

KAYNAKÇA

Atasoy, N. (2005). *15. Yüzyıldan 20. Yüzyıla Osmanlı Bahçeleri ve Hasbahçeler* (1.Baskı). Milli Eğitim Basımevi.

Ayvazoğlu, B. (1989). Türkiye’de Sanat Tarihi ve Estetikle İlgili İlk Çalışmalar. *Erdem Dergisi*, 15(5), 977-992.

Binark, İ. (1978). Türklerde Resim ve Minyatür Sanatı. *Vakıflar Dergisi*, 12, 271-289.

- Bırol, İ. A. (1997). *Geleneksel Sanatların Eğitimdeki Yeri ve Önemi*. 66-68.
- Bozkurt, N. (2012). *Sanat ve Estetik Kuramları* (1.Baskı). Sentez Yayıncılık.
- Demiriz, Y. (1986). *Osmanlı Kitap Sanatında Naturalist Üslûpta Çiçekler* (1.Baskı). Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Hobsbawn, E. (2006). *Geleneğin İcadı* (M. M. Şahin, Çev.; 1.Baskı). Agora Kitaplığı.
- Hollinsworth, M. (2009). *Dünya Sanat Tarihi* (B. Ergüder, Çev.; 1.Baskı). İnkılap Kitabevi.
- Kahraman, B. H. (1993). *Sanatsal Gerçeklikler, Olgular ve Öteleri* (1.Baskı). Yapı Kredi Yayınları.
- Kuban, D. (1974). Özgün Bir Sanat Kuramı Üzerine Düşünceler V. *Halkın Duyarlığı ve Halka Dönük Sanat, Köken, Aylık Kültür ve Düşün Dergisi*, 6, 1-10.
- Tansuğ, S. (1997). *Gelenek Işığında Çağdaş Sanat* (1.Baskı). İz Yayıncılık.
- Turani, A. (2010). *Dünya Sanat Tarihi* (1.Baskı). Remzi Kitabevi.
- Uluç, L., & Sakar, L. E. (2006). *Türkmen Valiler, Şirazlı ustalar, Osmanlı Okurlar: XVI. yüzyıl Şiraz Elyazmaları* (1. baskı). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Yılmaz, M. (2006). *Modernizmden Postmodernizme Sanat* (1.Baskı). Ütopya Yayıncılık.